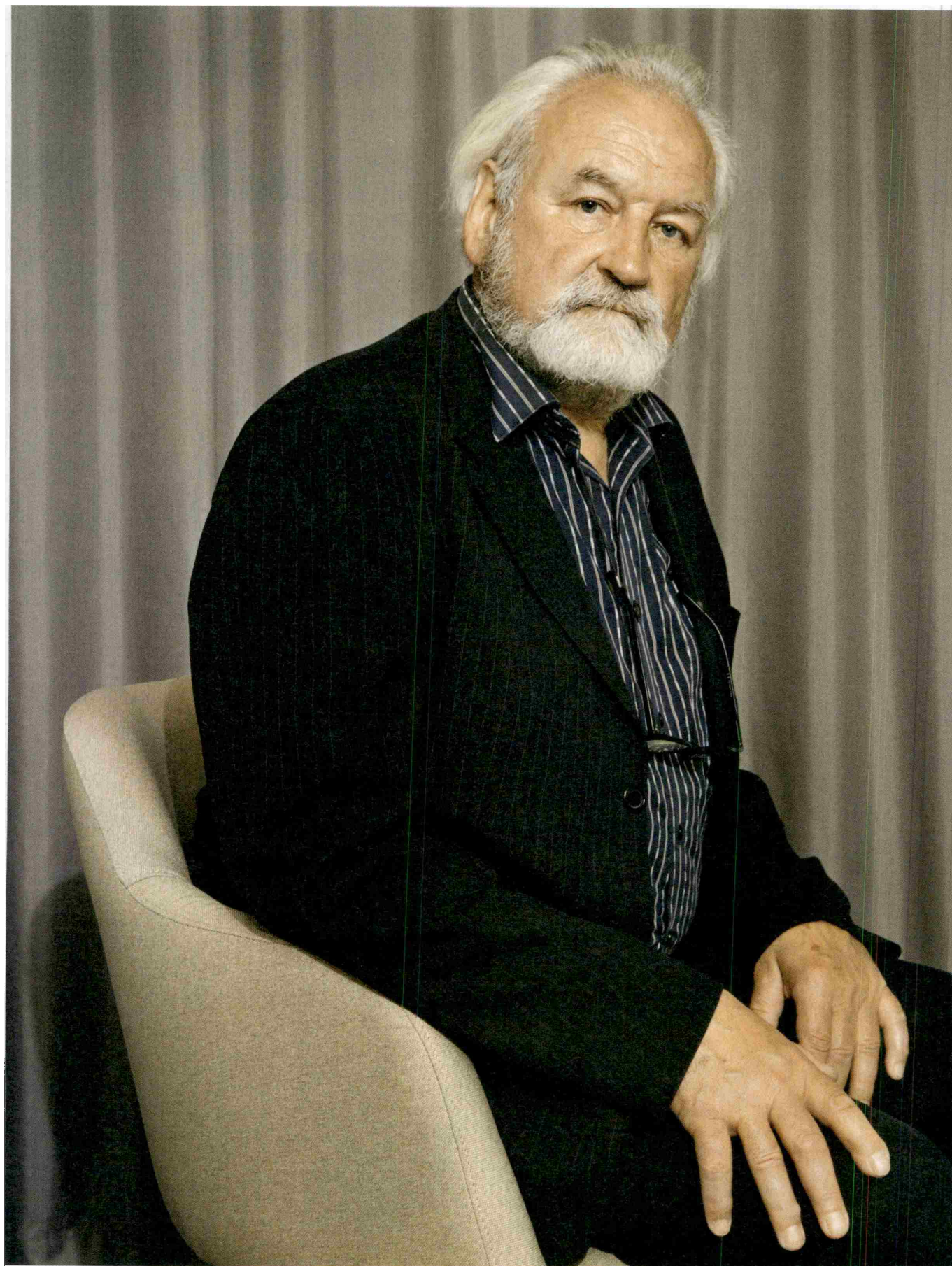

BOGDAN Lipovšek

STROKOVNJAK ZA TURIZEM

Bogdan Lipovšek je eden največjih slovenskih strokovnjakov za

turizem, bržkone še najbolj znan po vodenju ljubljanskega Grand hotela Union, katerega direktor je bil od leta 1991 do 2014.

Diplomiral je iz filozofije in sociologije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, pri kateri je bil nekaj časa zaposlen kot raziskovalni asistent na Inštitutu za sociologijo. Bil je član delegacije Zveze komunistov Slovenije, ki se je udeležila zadnjega kongresa Zveze komunistov Jugoslavije (ZKJ) v Beogradu od 20. do 22. januarja 1990. Zgodovina si bo ta kongres zapomnila po protestnem odhodu slovenske delegacije, ki mu je sledil popolni razkroj ZKJ. Bogdana Lipovška ni na znanem televizijskem posnetku, na katerem slovenski delegati zapuščajo dvorano ob predirljivem ploskanju jugoslovanskih komunistov, ker je kongres zapustil že dan prej. »Že 21. januarja mi je bilo vse jasno in vsega sem imel dovolj,« kratko pojasnjuje danes.

Bil je direktor trženja v podjetju Emona hoteli in glavni urednik revije Kmečki glas. Na božič 1990 je bil izvoljen na položaj direktorja GH Union in

Piše: Erik Valenčič

Foto: Borut Krajnc

na njem je ta hotel pomagal razviti v enega najprepoznavnejših slovenskih hotelov. Leta 2001 mu je z odkupom vrnil Unionsko

dvorano (odvzeta mu je bila leta 1953), to pa je bilo ključnega pomena za razvoj kongresnega, protokolarnega in seminarkega turizma v Ljubljani. Za svoja prizadevanja in uspehe je prejel zlato plaketo Gospodarske zbornice Slovenije.

Danes svetuje različnim domačim in tujim hotelskim podjetjem, obenem pa tudi pozorno spremlja celotni razvoj slovenskega turizma. Na svojih blogih receptor.eu in lipovsek.eu opozarja na gospodarske malverzacije in vmešavanje politike v turizem, za katere je prepričan, da ga dolgoročno veliko bolj ogrožajo kot letošnja pandemija covid-19. Največjo nevarnost prepoznava v napovedi gospodarskega ministra Zdravka Počivalška o ustanovitvi Slovenskega turističnega holdinga (STH), o čemer slovenska javnost za zdaj ne ve še tako rekoč nič. Lipovšek opozarja, da je končni namen ustanovitve STH zelo verjetno postopna odprodaja velikih slovenskih turističnih podjetij, v katerih ima delež država.

Lani ob tem času smo že prebirali poročila o novih rekordih, kar zadeva število prihodov

Turistična panoga je eden večjih zaposlovalcev v Sloveniji. Podatki so sicer različni, najvišji med njimi pa govorijo o približno 60 tisoč zaposlenih v turizmu.

tujih turistov in prenočitev. Pred nami je bila še ena uspešna turistična sezona, pravzaprav najuspešnejša doslej. Letos je pandemija covid-19 odplaknila vse te rekordne podatke in ohromila turizem. O kako globoki krizi govorimo?

► V takem položaju, kot je turizem v Sloveniji zdaj, ni bil še nikoli. Večkrat smo že bili v zelo težkem položaju, recimo leta 1991. Za primer, hotel Holiday Inn v Ljubljani je bil za časa slovenske osamosvojitvene vojne zaseden stoo odstotno, in kolikor sob bi še imel na voljo, bi jih bilo mogoče v tistem času oddati, toda že avgusta isto leto je bil hotel zaseden samo še osem odstotno. Doživeli smo nenadno in izjemno zmanjšanje števila gostov. Slovenski turizem je bil pahnen na kolena, toda v popolnoma drugačnih razmerah kot danes. Domači gostje na Hrvaško niso potovali oziroma zelo poredko. Takrat je naš turizem, predvsem obalni in termalni, vzdrževalo pri življenju domače povpraševanje.

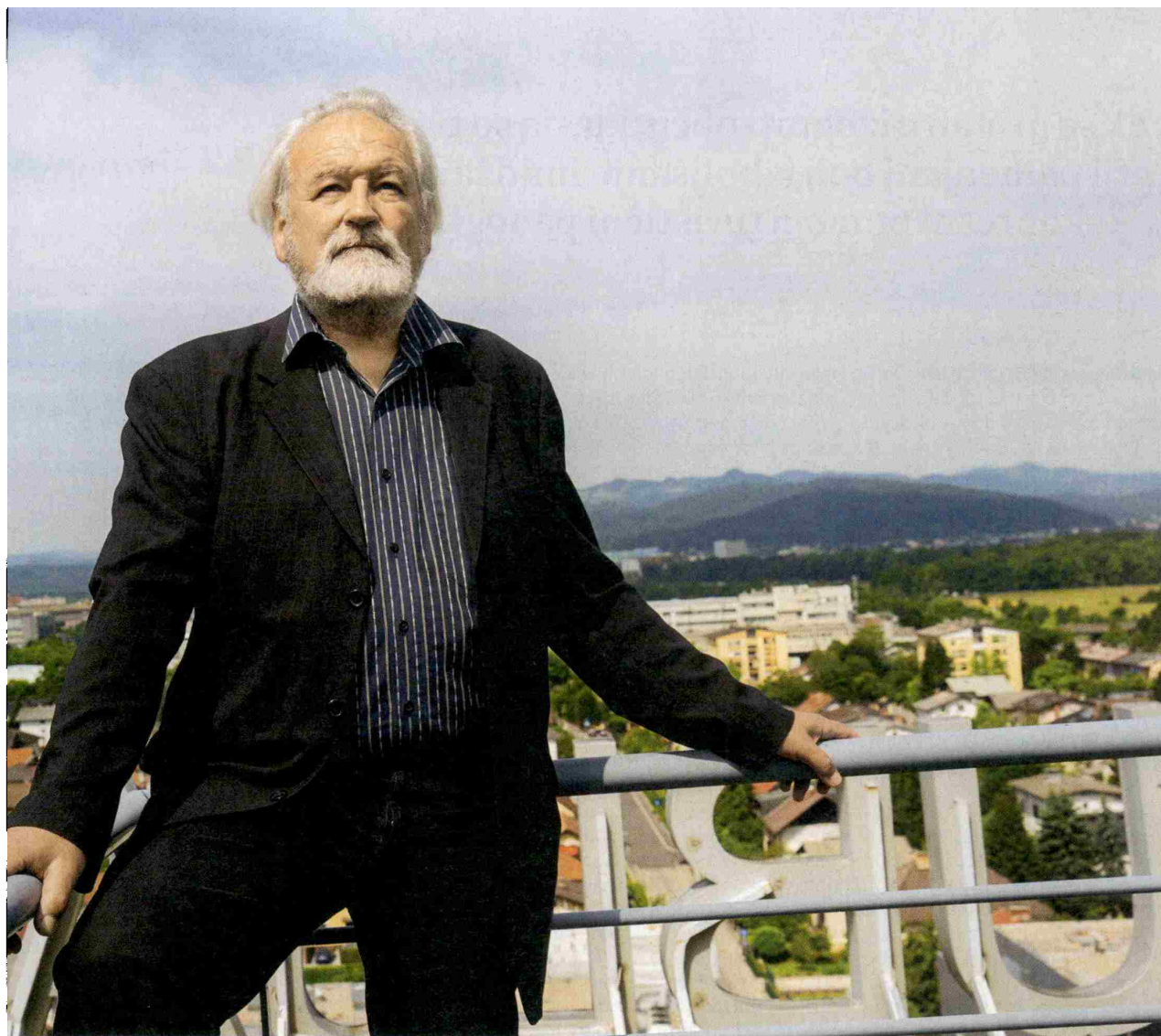
Ljubljana se je tudi sčasoma pobrala na noge zaradi zanimanja za Slovenijo ob osamosvojitvi; k nam so prihajali gospodarstveniki, različni atašeji, diplomati, pa tudi razni špekulanti, ki so se želeli ob pomoči novokomponirane politike polastiti slovenskega premoženja. Skratka, takrat se je ustvarilo vsaj nekaj prihodkov, ki so nam pomagali prebroditi krizo leta 1991. Naslednje leto so se stvari začele že nekoliko sproščati, je pa tudi res, da se je vtis o vojni v Sloveniji in v naši neposredni sosesčini čutil še deset let.

Razmere so danes popolnoma drugačne. Slovenski turizem na vseh ravneh – od velikih turističnih sistemov do najmanjših ponudnikov prenočitev in gostinskih storitev – je vstopil v poletje zgolj s stroški in brez prihodkov. Takega stanja še nismo imeli. Škodo, ki je nastala in še nastaja, je zelo težko oceniti, vendar gre v stotine milijonov evrov. Tukaj ni težava le v ohromljenih

regionalnih turističnih tokovih, temveč tudi v tem, da so ustavljene vse čezoceanske letalske povezave, zaradi česar nista na udaru samo klasični počitniški in družinski turizem, tudi kongresni turizem je popolnoma zamrl. V takšnem krču oziroma v takšni komi turizem še ni bil.

Od turizma pri nas živi oziroma je od njega drugače odvisnih ogromno ljudi. Marsikatera gospodarska veja se naslanja nanj. Ko se torej turizem znajde v težavah, kaj vse lahko potegne za seboj?

► Seveda, turizem niso samo hoteli in letovišča. Upoštevati moramo, da so zdaj izjemno krutem položaju vse turistične agencije. Poleg tega imamo v slovenskem turizmu okoli 20 tisoč samostojnih podjetnikov in poklicnih vodnic in vodnikov. Tu gre tudi za manjše ponudnike sob, lastnike restavracij, gostince in dobavitelje lokalne hrane in pijač, ki so v turistični sezoni domačim in

tujim gostom ponujali slovenske proizvode. Velik del teh verižnih poslov je zamrl. Malodane vsi proizvajalci mleka, mlečnih izdelkov, mesa, pijač in drugih izdelkov občutijo to zmanjšanje. V naših hotelih so, denimo, v glavnem na voljo slovenska vina, redkokdaj katera druga. Vse te oskrbovalne verige so zdaj prekinjene, zato so se številni ljudje od kmetovalcev do vinarjev znašli v hudem in negotovem položaju.

Nas lahko ta padec domin privede celo do recesije? Hočem reči, koliko smo v Sloveniji dejansko odvisni od turizma?

► Turistična panoga je eden večjih zaposlovalcev v Sloveniji. Podatki so sicer različni, najvišji med njimi pa govorijo o približno 60 tisoč zaposlenih v turizmu. Kaj to pomeni za socialno strukturo, konkretno, kakšen vpliv bo to imelo za številne družine, kjer se vsi ukvarjajo s turizmom, je težko reči, vendar že zdaj lahko ocenimo, da bo zaradi izpada

prihodkov dodatno ogroženih približno od 180 tisoč do 200 tisoč ljudi. V Republiki Sloveniji že živi na pragu revščine okoli 270 tisoč ljudi in, žal, lahko pričakujemo samo, da bo to število zdaj še precej naraslo.

Za zdaj najprepoznavnejši ukrep vlade za pomoč turizmu je uvedba vavčerjev. Kakšen je vaš pogled na ta ukrep?

► Na te vavčerje lahko gledamo z dveh vidikov. Seveda, na eni strani gre za pomoč slovenskemu turizmu tako, da državljanje Slovenije spodbudimo k temu, naj dopust preživljajo tukaj in denar namenijo slovenskemu turizmu. To je dobro, vendar se moramo zavedati, da gre pri vavčerjih samo za obliž na rano.

Pa lahko ta obliž, figurativno rečeno, ustavi kravenje?

► Ne, ne more. Ti vavčerji so namenjeni celotni populaciji. Omenil sem že, da 270 tisoč ljudi živi pod pragom revščine in velika

večina teh jih ne bo izkoristila, ker jih preprosto ne more. Vavčerji pokrijejo prenočitve z zajtrkom, a pri dopustu oziroma počitnicah nastanejo še drugi stroški, ki si jih številni ljudje dandanes resnično ne morejo privoščiti, in pri njih se bo samo še povečal občutek socialne izključenosti. Koristi od dela teh vavčerjev tako ne bodo videli ne ljudje ne turistično gospodarstvo. Iz vsega tega lahko sklepamo, da gre sicer za pozitiven ukrep, ki pa je popolnoma nezadosten. Tole turizma ne bo rešilo. Predvsem mestni hoteli, še posebej ti v Ljubljani, od vavčerjev ne bodo imeli tako rekoč nič. Zelo malo ljudi se bo odločilo iti na dopust v naše glavno mesto.

Obenem se človek ne more izogniti občutku, da so ti vavčerji namenjeni bolj izboljšanju imidža sedanje vlade kakor pa kaki resni pomoči turistični panogi. Tej razlagi govori v prid tole: ministrstvo za gospodarstvo in predstavniki ključnih turističnih

Človek se ne more izogniti občutku, da so ti vavčerji namenjeni bolj izboljšanju imidža sedanje vlade kakor resni pomoči turistični panogi.

podjetij so se dogovorili za podaljšanje sofinanciranja instituta čakanja na delo doma najmanj do septembra, slišati pa je bilo tudi predloge, da naj bi podaljšanje trajalo do konca leta. To je bil dogovor, sprejet na skupnem sestanku na Brdu. Kolegice in kolegi, ki delajo v turizmu, so bili šokirani, ko so pozneje dobili sporočilo, da bo to v resnici veljalo samo še do konca junija, povsem v nasprotju z doseženim dogovorom. Nekateri so takoj po tej informaciji že začeli pripravljati dodatna merila za zmanjševanje števila zaposlenih. Tako imamo na eni strani vavčerje, ki ne bodo bistveno prispevali k reševanju celotnega turizma, in na drugi bomo imeli še večji pritisk na zavod za zaposlovanje. Brezposelne, prijavljene na zavodu, pa je ravno tako treba financirati. Vprašanje je, kaj bi bila boljša poteza. Ali podaljšati pomoč, da se ohranijo zaposleni v turističnih podjetjih, ali pa jih poslati na zavod za zaposlovanje. Pri zavodu gre predvsem za socialne transferje, da ljudje lahko preživijo na najnižji možni ravni, če se temu sploh lahko reče človeka vredno preživetje. Mar ne bi bilo bolje dati dodatne finančne injekcije turističnemu gospodarstvu in razmisliti, kako bi lahko takšen ukrep razširili, kot pa da ljudi pošiljamo na zavod za zaposlovanje, kar veliko stane in ne rešuje ničesar?

Je pa res, da imamo tu opraviti s politiko, ki ni sposobna razmišljati o alternativah in o kompleksnejših rešitvah. Vedno znova vidimo, da se vladajoči politokrati hitro in nerazumno odločajo in šele potem tuhtajo, kakšne, če sploh, učinke in posledice bodo imele njihove odločitve. Nekako v slogu butalskega kovača, ki je koval kos železa in dejal, da če bo okroglo, bo lopata, če bo špičasto, bodo pa vile. Dolgoročnejše strategije so za mentalno stanje vladajočih garnitur očitno nekoliko prezahtevne.

Že vrsto let opozarjate, da dobri rezultati niso nujno privedli k razvoju slovenskega turizma in da je ta pogosto talec politike in brezvestnih lastnikov. O kakšnih procesih pravzaprav govorimo?

► Za začetek je treba povedati, da so glavni akterji v slovenskem turizmu država s svojimi lastniškimi deleži v Kapitalski družbi, Slovenskem državnem holdingu (SDH) in Družbi za upravljanje terjatev bank (DUTB), nato Sava Turizem, d. d., potem pa sledijo portoroški LifeClass hoteli, Terme Čatež in še več

manjših hotelskih podjetij, ki na regulacijo turizma nimajo tako odločilnega vpliva kot na primer država ali Sava Turizem. Pri teh zadevah pa je tako: popolnoma vseeno bi lahko bilo, kdo je lastnik, kdo je ta, ki odloča, dokler se racionalno obnaša, skrbno ravna s svojo lastnino in deluje v splošno dobro. Vendar interesi posamičnih zasebnih lastnikov niso vedno enaki interesom razvoja podjetja.

Druga nevarnost nastane, ko politika uporablja gospodarsko panogo, v tem primeru turizem, za odlagališče lojalnih kadrov. Poznam primer, ko je bil v hotelsko podjetje nastavljen človek, ki ni imel nikakršnih izkušenj z vodenjem podjetja, je pa dejal, da si je to vedno želel početi. Verjetno se ne bi pustili zdraviti nekomu, ki o medicini nima pojma, si je pa vedno želel postati zdravnik. Sama želja je premalo. Opuščanje racionalnega vodenja podjetij, v katerih ima država lastniški delež, zaradi neposrednih vplivov politike na poslovne odločitve nas privede do takšnih razmer, kot jih zaznavamo v Lipici, ki je poudarjen primer slovenske turistične srarnote.

Zdravko Počivalšek je, ko je leta 2014 postal minister za gospodarstvo, najprej naredil nekaj dobrih potez; osamosvojil je Slovensko turistično organizacijo in obenem zagotovil več denarja za promocijo, kar je nedvomno pripomoglo k izboljšanju prepoznavnosti slovenskega turizma. Vendar je kasneje marsikje popolnoma zašel in po šestih letih njegovega vodenja gospodarskega ministrstva in ingerence nad Lipico imamo, na primer, podjetje Lipica turizem v stečaju, konji pa so po navedbah z veterinarskoinspekcijskega ogleda z dne 27. junija 2019, ki ga je opravila Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, pogosto deležni oskrbe, nepriemerne in celo škodljive za njihovo zdravje.

Političnih strank in odločevalcev v njih ne zanima, kaj je skupno dobro, saj se obnašajo, kot da so državna podjetja njihova osebna last. Premoženje, ki ga upravlja politika, je premoženje, ki so ga ustvarili in ki ga še vedno ustvarjajo državljanke in državljani Slovenije. Vodstveni politiki bi morali delovati zgolj kot dobri upravitelji tega premoženja. Vidimo pa, da zasebni pohlep politikov presega vsako racionalno odločanje pri vodenju gospodarskih podjetij, v katerih ima država lastniške deleže.

Počivalšek naj bi zdaj vodil ustanovitev Slovenskega turističnega holdinga. Kaj naj bi sploh bil STH in na kaj konkretno moramo biti pri tem pozorni?

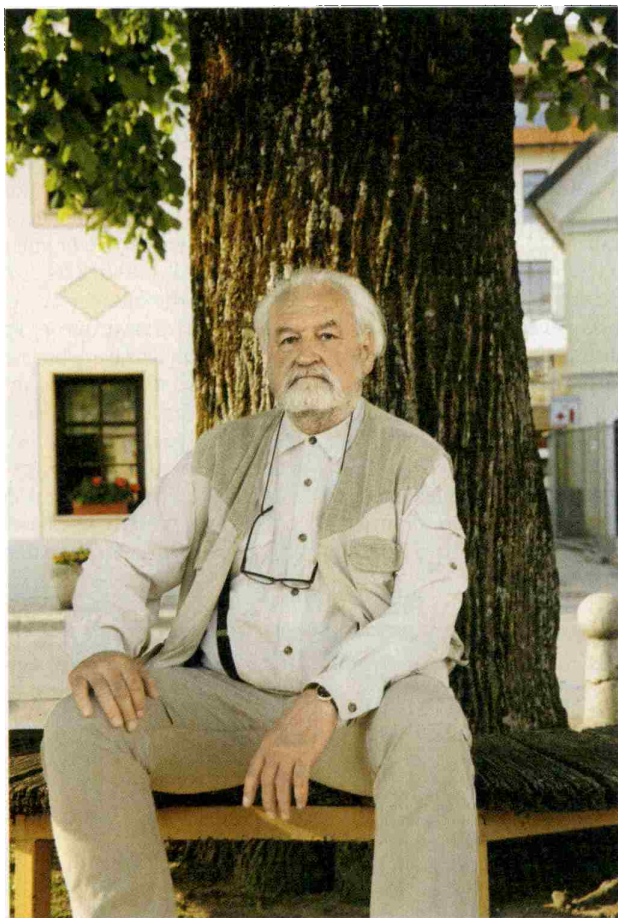
► Najprej nas mora skrbeti, da je pri napovedanem ustanavljanju Slovenskega turističnega holdinga še vedno veliko nejasnih okoliščin. Prvič, država bo porabila zajetne vsote iz proračuna, da bo povečala svoje lastništvo v turističnih podjetjih, pri čemer ne gre za nikakršno razvojno pomoč, temveč samo za povečanje vpliva politike na turistično gospodarstvo. V naslednjem koraku naj bi se ta podjetja združila pod eno streho, to je v STH, vanje bi se vložilo približno 280 milijonov evrov javnega denarja in potem bi ta podjetja prodali. To bi bilo popolnoma nesmiselno in nelogično, vendar nobenega zagotovila nimamo, da se to ne more zgoditi ravno zato, ker so vsi dokumenti glede STH strogo varovana skrivnost.

Tu je treba predvsem opozoriti na dokument Slovenskega državnega holdinga z dne 17. julija 2019, ki nosi naslov Načrt konsolidacije, upravljanja in prestrukturiranja turističnih družb v državni lasti. Ker je dokument poslovna skrivnost SDH, javnost nima vpogleda vanj, jaz pa sem bil opozorjen na posamezne dele v njem, ki zbujajo resno skrb o dobronamernosti politike v zvezi s slovenskim turizmom. Lahko navedem primer, da so v Savi Turizmu vrednost obnove dveh hotelov na Bledu, Parka in Toplic, ocenili na 26 milijonov evrov, v dokumentu SDH pa je navedena vrednost obnove 75 milijonov evrov. Torej trikrat več! Podobno je z obnovo hotelov Bernardin, kjer naj bi po informacijah mojih virov zanjo namenili 85 milijonov evrov, kar je štirikrat več, kot je bilo prvotno predvideno.

Glede same ustanovitve STH je dodatno zelo skrb zbujajoče tudi to, da so samo za postopek ustanavljanja holdinga do leta 2022 predvidena plačila 4,2 milijona evrov za razne svetovalne pogodbe, za plače sodelujočih pri tem projektu in za stroške skrbnih pregledov ter cenitev. Torej dobre štiri milijone evrov proračunskega denarja za neke pogodbe, ki se očitno sklepajo pod mizo in zato tudi skrivajo pred javnostjo.

Iz tega ne morem sklepati ničesar drugega kot to, da poskuša Počivalšek sebi in svojim satelitom zagotoviti mirno prihodnjo eksistenco. Druge logike v tem ne vidim. Je politično mrtev, ampak še vedno

Političnih strank in odločevalcev v njih ne zanima, kaj je skupno dobro, saj se obnašajo, kot da so državna podjetja njihova osebna last.

straši naokrog. Da bi mu namero o ustanovitvi STH lahko preprečila korona, kot trdijo nekateri, pa nisem tako zelo prepričan. Kvečjemu nasprotno, zdaj bo še toliko lažje speljati to zadevo zaradi nepreglednosti finančnih poslov države.

V čigavi pristojnosti naj bi deloval Slovenski turistični holding?

► Tudi to še ni povsem jasno. Prvotna zamisel je bila, da bi deloval v okviru Slovenskega državnega holdinga ali pod Družbo za upravljanje terjatev bank ali celo pod kombinacijo enega in drugega, kar je sploh nerazumljivo. Poleg tega ima DUTB rok trajanja; leta 2023 naj sploh ne bi več obstajala. Za zdaj tako ni uradno znano, kako naj bi ta STH obstajal in deloval. Te stvari ostajajo doslej nepojasnjene.

Torej govoriva o zakulisnih igrah?

► Če ne bi bile zakulisne, bi ljudje, ki načrtujejo ustanovitev STH, že takoj prišli na dan s podatki, predstavitvami, načrti, v proces bi vključili stroko in zainteresirano javnost. Če bi bilo vse lepo in prav, bi nam bržkone to takoj javno in jasno razložili. Tako pa imamo samo čudno izjavo gospoda Počivalška, ki je bil neposredno vprašan, zakaj sploh odprodajati turistična podjetja, potem ko si vanje vlagal, njegov odgovor pa je bil, češ saj ne pravim, da bomo ta podjetja odprodali, pravim, da jih bomo sprivatizirali. Kaj je s tem nesmiselom mislil reči, spet ni pojasnil.

Poskušam priti do nekaterih odgovorov, naslovil sem že več vprašanj na gospodarsko ministrstvo, vendar ne dobim pojasnil. Naletel sem na popolno ignoranco. To

pa se ne dogaja samo meni, niti v podjetjih, ki bodo prešla pod STH, niso dobili nobenih pojasnil, dokument je tudi zanje skrivnost.

Prej ste omenili svetovalne pogodbe. Kdo pri ustanavljanju STH pravzaprav svetuje Počivalšku in njegovi ekipi?

► Hrvaško podjetje Horwath Consulting. Za začetek je s tem domači stroki izkazano popolno nezaupanje, kakršnega si politika ne bi smela privoščiti. Ne razumem, zakaj v postopek niso vključili strokovnjakov iz Turistično-gostinske zbornice in se oprli na njihove podrobne analize poslovanja slovenskega turizma od leta 2007. Zakaj niso ustanovili strokovne delovne skupine iz Slovenije, ki bi lahko ustrezno svetovala politiki? To bi morala biti že stvar narodnega ponosa in državniške drže, namreč, da izjemnih strateških podatkov, vezanih na pomembno gospodarsko panogo, kot je turizem, ne daš v roke neki tuji firmi. Vsa slovenska podjetja, ki bodo prišla pod STH, so morala podatke o svojem poslovanju sporočiti Horwath Consultingu in ta jih je potem obdelal. To hrvaško podjetje je torej izdelalo analizo, ki je nedostopna slovenski javnosti in stroki. Kako je mogoče, da ima podjetje iz države, ki nam je konkurenčna, natančne podatke o poslovanju naših podjetij in na podlagi teh podatkov svetuje vladi Republike Slovenije, naj vlaga proračunski denar v povečanje državnega lastništva? To je vse skupaj en velik nesmisel in nevarno početje.

Morda pa s Počivalškovega vidika to vendarle ni tako nesmiselno. Če bi za izdelavo omenjenih analize in strategije najel domačo stroko, bi potem morda kaj pricurljalo v javnost. Iz tujega svetovalnega podjetja pač ne bo.

► To bi prav gotovo lahko bil eden od razlogov, zakaj so se odločili za najem Horwath Consultinga. Tudi ni mogoče izključiti suma, da je bilo s slovenske strani Horwath Consultingu sugerirano, kaj naj svetuje. Drugi scenarij pa je, da se je Počivalšek ustrašil, da slovenska stroka sploh ne bi podprla zamisli o ustanovitvi STH.

Kar zadeva STH, je vendarle treba povedati, da ta, ki je Počivalšku STH serviral na srebrnem pladnju, ni bil Janez Janša, temveč je bil to Marjan Šarec.

► Tako je. Šarčeva vlada v odhajanju je bila ta, ki je vključila STH v letni načrt upravljanja kapitalskih naložb za leto 2020. To

V podjetja Slovenskega turističnega holdinga naj bi država vložila približno 280 milijonov evrov javnega denarja in jih potem prodala.

je posebna zgodba, kako se je to zgodilo. Omenjeni letni načrt je bil sprejet v času, ko naj bi vlada opravljala samo še tehnične posle. Pri tem pa zagotovo ne gre za noben tehnični posel, temveč za strateško izjemno pomembno odločitev. Po informacijah, ki jih imam, naj bi seja vlade, na kateri so, povedano po domače, požegnali STH, trajala 15 minut. Vlado je pri tem vladna služba za zakonodajo natančno opozorila, kaj sme in česa ne sme početi, zaradi tega je jasno, da so predstavniki te službe vedeli, kaj se dogaja, sicer ne bi dali tako natančnega navodila, vendar ga ni nihče upošteval. Vseh zakulisnih političnih iger ne poznam podrobno, menim pa, da je gospod Šarec poskušal obdržati svojo vladno in da je iz političnih razlogov naredil to, kar je navsezadnje tudi sam priznal, ko je dejal, češ, popustil

sem Počivalšku pri turističnem holdingu. Noben premier ne sme nikomur nič popuščati, kadar gre za pomembna gospodarska vprašanja in celo za panogo, ki je bila razglašena za strateško pomembno. Tu pa vidimo, da je spet šlo za politično kupčkanje, ki kaže, kako je ta politika sama sebi zadostna in odtujena od ljudi. Na to je opozoril tudi sam Počivalšek, ko je ob neki drugi priložnosti dejal, da njegovi stranki SMC ni treba nikomur ničesar pojasnjevati. V takšnih trditvah se kaže mentaliteta teh ljudi. Nepravično bi bilo tu omenjati samo njiju dva, saj gre za splošno pravilo. Od demokracije nam tako rekoč ni ostalo nič, imamo zgolj še brutalno oblast plutokracije.

Glede na to, da Slovenija leži na izjemno zanimivem zemljepisnem območju, bodo vedno obstajali tudi apetiti po našem

ozemlju. Najbrž nas nihče več ne bo okupiral z orožjem, dandanes zavojevalci prihajajo s kapitalom. Tukaj se spominjam besed jugoslovanskega partijskega funkcionarja Staneta Dolanca, ki jih je izrekel sredi osemdesetih let, ko smo si nekatere v Sloveniji prizadevali za razvoj storitvenih dejavnosti, med njimi turizma. Dejal je: ne bomo dovolili, da slovenski narod postane narod natakarev in sobaric. Šlo je za besede vase zaverovanega politika v socializmu in sama izjava je bila neprimerna, ker je z njo tudi diskreditiral dva pomembna poklica v turizmu, toda če jo prenesemo v današnji čas, opozarja na nevarnost, da kar nenadoma ne bomo več lastniki turističnih podjetij, le še najeta delovna sila na ozemlju, ki nam je nekoč pripadalo. Žalostno je, ko veš, kako so se narodno zavedni

Vsa slovenska podjetja, ki bodo prišla pod Slovenski turistični holding, so morala podatke o svojem poslovanju sporočiti hrvaškemu podjetju Horwath Consulting.

Ljudje, intelektualci, politiki in pisatelji vso našo zgodovino borili za slovensko samobitnost, za narodni razvoj in našo identiteto, nazadnje pa gledaš vso demontažo naroda in države, ki nam jo danes povzroča domača plutokracija.

Že v uvodu sva spregovorila o različnih gospodarskih vejah, ki se naslanjajo na turizem in ki zdaj tudi močno trpijo zaradi izpada poslov v času pandemije covid-19. Bi jim grozila podobna nevarnost, če slovenska politika razproda velik oziroma osrednji del našega turizma?

► Konec devetdesetih let sem se udeležil mednarodne hotelske konference v Madridu, na kateri sem se s španskim kolegom pogovarjal o njihovi privatizaciji turističnega gospodarstva. Rekel mi je: za božjo voljo, ne naredite napake, ki smo jo mi naredili na naši obali. Pozidali smo jo z betonom

in razprodali. Dokler je bil turizem v rasti, je še šlo, potem so se, ko so se pojavile resne težave, lastniki umaknili, nam pa so ostale samo propadajoče nepremičnine in socialni problemi. Za to gre. Socialna država mora imeti družbeni refleks, da poskrbi za svoje državljane, ker drugi ne bodo skrbeli zanje.

Pri nas se lahko pri scenariju, ki ga omenjate, hitro pokaže učinek padajočih domin. O verigi lokalnih ponudnikov in dobaviteljev sva že govorila. Ni nujno, da bi se nam zgodilo to, kar se je v Španiji, nevarnosti je več vrst. Denimo, po privatizaciji bi se lahko tuji lastniki odločili za rezanje stroškov, to pomeni, da ni več pomembno, od kod je dobavitelj, pomembno je, da je najcenejši. Na tak primer sem naletel v Makedoniji, kjer sem se pogovarjal z direktorjem hotela, v katerem sem bil nastanjen. Na

zajtrkovalni mizi sem videl jogurte znane zahodnoevropske znamke. Vprašal sem ga, zakaj pa imaš te jogurte, če je zraven tržnica z najokusnejšimi, domačimi in svežimi mlečnimi izdelki. Bil mu je nekoliko nerodno, nakar mi je rekel: veš, Bogdan, naši gostje hočejo tuje znamke. To je bil seveda samo izgovor.

Moramo gledati tudi širšo sliko. V Sloveniji se veliko govori o samooskrbi. Kako pa jo bomo zagotovili, če za neke nesmiselne projekte in kratkoročne, gradbene zgodbe raznih despotov in oligarhov uničujemo naravo, tudi najkakovostnejšo kmetijsko zemljo v Sloveniji? Kako bomo lahko na dolgi rok razvijali pridelovanje biohrane, zeleni turizem in druge dobrine, zaradi katerih tudi prihajajo k nam gostje iz tujine. Nekateri mlajši kolegi imajo čudovite zamisli, in

sicer, da bi se manjši hoteli povezali z lokalnimi kmeti v skupne zadrage, da bi ti kmetovalci ostali dolgoročno in trdno povezani s hoteli. Takšne stvari je seveda treba razumeti ter podpreti in ne videti v njih vpeljave kolhozov. Konec koncev, moramo se obrniti k sebi, in to ne zavoljo sebičnih razlogov, temveč zaradi preživetja naroda. Brez ustrezne kmetijske in okoljevarstvene politike, trajnostnega razvoja in trdnih gospodarskih temeljev ne bomo imeli svetle prihodnosti. Boriti se moramo in se zanesti nase, ne pa se vdajati nacionalizmu fašistoidnega tipa, ki nam zamegljuje vid in je samo novo poglavje v demontaži slovenskega naroda.

Vprašanje se ponuja samo od sebe: kaj bolj ogroža naš turizem, svetovna pandemija ali avtohtona plutokracija?

► Kratkoročno nas seveda ta pandemija izjemno ogroža, vendar ne more dolgoročno ogroziti prihodnosti slovenskega naroda, takšna politika pa jo na dolgi rok lahko, kajti to je narodnoizdajalska politika.

Pa vendar, saj ni nujno, da bodo vse pokupili tujci, stvari lahko vendarle ostanejo v rokah slovenskih tajkunov. Ali pri tem še vedno govorimo o narodnoizdajalski politiki?

► Absolutno. Veliko teh tajkunov se je že izselilo iz Slovenije in tukajšnja podjetja upravlja le še prek svojih biričev. Že nekaj časa sem predvideval, da se bo to zgodilo, kajti pozorno sem spremljal proces tajkunizacije Slovenije. Videl sem, da so ljudje prišli do velikega premoženja ne zaradi svojih sposobnosti, dobrega dela na trgu, veščin ali znanja, ampak zato, ker so preprosto izkoristili politične okoliščine in se tako dokopali do bogastva. Lahko seveda računamo, da bo imel slovenski lastnik neprimerno večji narodni in socialni refleks, toda do zdaj se je pokazalo, da večina teh ljudi preprosto nima tega čuta. Očitno jim je pohlep povsem zameglil narodno zavest, če so jo sploh kdaj imeli. Ti ljudje se morajo zdaj boriti za svoje premoženje in naredili bodo vse, da ga obdržijo. Tako močno so diskreditirani v javnosti, da je vse, kar imajo, to njihovo materialno bogastvo in pa politična moč. Pri vsem pohlepu ti ljudje gledajo na narod sovražno, ker čutijo, da jih ogroža. Ne povsem brez razloga.

Srhljivo je, ker takšni ljudje dejansko upravljajo našo državo. Skupno lastnino razumejo kot svojo zasebno last, gospodarske in razvojne projekte, celo nabavo zaščitne opreme med pandemijo pa kot priložnosti za osebno okoriščenje. Kako uničujoč je njihov vpliv na državo in družbo?

► Tu govorimo o približno 50 glavnih odločevalcih, obkroženih s sateliti. O teh vplivnih in njihovih povezavah je obširno pisal novinar Ali Žerdin v knjigah Omrežje moči in Ujetniki omrežij. Če ju pozorno preberemo, vidimo, kdo so glavni odločevalci in kako so med seboj povezani; morda ne neposredno, posredno pa pri

posameznih skupnih interesih. Če poenostavimo, vidimo, da Janša in Kučan predstavljata samo dva skrajno različna pola enakega političnega zla. Vse je med seboj povezano. Imam poročilo Business information report, ki ga je 19. aprila 2012 objavilo podjetje Dun & Bradstreet, iz njega pa je razvidno, da so levi in desni skupaj ustanavljali podjetja na Cipru. Tukaj očitno med njimi ni bilo nobenih razprtij. Pri tem se mi zdi zanimivo, kako se ti ljudje ne morejo združiti v korist in dobro našega naroda. Gre za neke vrste sociopatijo in za stalen boj za oblast, pri čemer hitro zakopljejo bojno sekuro, ko želijo ohraniti svoj položaj in bi zaradi povezanosti padec enega lahko ogrozil drugega.

Nadaljnji primeri, ki nam to razkrivajo, vključujejo malverzacije, povezane s termoelektrarno Teš 6 in bančno luknjo. Ta ni nastala čez noč, je produkt več slovenskih vlad. Nobena vlada ni povlekla poteze, s katero bi preprečila nastanek in povečevanje te luknje. Namesto tega smo nazadnje dobili tako imenovano Logarjevo komisijo, v kateri so imele vse politične opcije možnost vplivati na potek zaslišanj in si prizadevati za čim boljši končni izid dela preiskovalne komisije. Pa se to ni zgodilo. Nazadnje smo dobili zgolj benignen rezultat v obliki v predal pospravljenega poročila. Edino, kar smo imeli od te komisije, je bilo, da je Anže Logar zabaval slovensko populacijo z zaslišanji v slogu nadaljevanj Reka ljubezni in Moja boš. Marsikdo ga je pohvalil, češ, glej ga, kako je oster in zabaven, ampak kaj se je izcimilo iz vsega skupaj? Popolnoma nič. Iz te bančne luknje so se napajali vsi, levi in desni. Nam, torej javnosti, pa prepuščajo ideološke zdrahe, da odvrčajo našo pozornost od svojega početja.

Saj. In kaj nam potem sploh še ostane?

► Če bomo dopustili, da nas ropajo, da nam razprodajajo naravo in vitalne gospodarske objekte ter celotne panoge in da nam uničujejo prihodnost s pogrežanjem v dolgove, potem nam ne bo ostalo nič drugega kot sodobno suženjsko delo. Veliko je primerov iz vsega sveta, ki to potrjujejo. Naj ne bo nikakršne pomote. S temi zadevami imamo že zdaj dovolj opraviti, da vidimo, kam grejo stvari. Slovenija je tako bogata država, da je vsak revež, ki s svojim delom ne more preživeti sebe in družine, naša skupna sramota. Za to niso krivi ne LGBT, ne begunci, ne nihče drug, to je naša lastna sramota.

Sindikati naj bi tukaj nastopili v vlogi varovalcev delavstva pred povampirjenim kapitalom in mačehovsko državo. Če nič drugega, zakonodaja že zdaj varuje zaposlene, saj imamo vendarle zakon o delovnih razmerjih, kjer je med drugim uzakonjen osemurni delavnik. A je žal tako, da danes marsikateri delavke in delavci o tem lahko samo sanjajo. Do mene je prišla mlajša oseba, ki je delala v enem od domov za ostarele v državni lasti in mi pokazala svoj urnik

za delo v kuhinji, s katerega je bilo razvidno, da bo morala delati 27 dni zapored brez enega prostega dne. Na noben dan naj ne bi delala manj kot deset ur. Svetoval sem ji, naj se najprej pogovori s šefom. Uspelo ji je, namesto 27 dni je bila na urniku neprekinjeno »zgodlj« 22 dni!

Iz tega lahko sklepamo, da smo se odpovedali vsem pozitivnim dosežkom svetovnega delavskega gibanja, ki se je sto let borilo za osnovne delavske pravice. In tukaj so tudi naši sindikati v celoti zatajili. Vloga sindikatov v današnji družbi je zreducirana na kontrolo in nadzor nad delavci in ni več osredotočena na boj za njihove pravice. Če bi vsaj zahtevali, da se spoštuje že sprejeta zakonodaja, potem bi svojo vlogo odigrali, pa je ne. Tudi zdaj v tem času ne, ko poznamo primere brutalnega izkoriščanja instituta čakanja na delo. Uradno so delavci na čakanju, delajo pa kot redno zaposleni. Ne zgolj inšpekcijske službe, sindikati so tisti, ki bi morali stati v prvih vrstah v boju za spoštovanje veljavne zakonodaje. V zadnjem času nisem slišal jasnega stališča in izražnih zahtev po spoštovanju zakonodaje od niti enega od sindikatov. Njihovi vodje so postali del politične oligarhije.

V slovenskih mestih že več tednov potekajo protesti proti sedanji vladi, korupciji, posegom v naravo in podobno. Nemogoče je napovedati, do česa vse to lahko privede, vendar če naj bom vseeno konkreten: kaj menite, se bomo enkrat odkrili teh plutokratov ali ne?

► Na proteste gledam z veliko naklonjenostjo. Sem pa tudi dovoljen realist, da vem, da hitrih sprememb to protestno gibanje ne bo doseglo. Tukaj imamo opravka s trdokožci v politiki, kakor se tudi sami imenujejo. Upoštevati moramo še, da imajo v rokah ves državni represivni aparat.

Bom uporabil Karla Marxa, ki je dejal, da ideologija postane materialna sila, ko zajame množice. Tukaj se to še ne bo zgodilo, ampak vse okoli so elementi, so indikatorji, ki nam kažejo, da prihaja do ozaveščenosti slovenskih državljanov, odločenih, da vendarle ne bodo sprejeli vsega strupa, ki jim je ponujen. Oblastnikom protesti seveda nikakor niso po volji. Kako se bo to razvijalo v prihodnje, je težko predvideti. Menim pa, da je to začetek v ozaveščanju ljudi v smislu, da razumejo in kritično presojujejo slovenski svet skozi prizmo skupnega dobrega. Naj zaključim s krščanskim socialistom iz Logatca Andrejem Gosarjem, ki je razvijal ideje pravične družbe. V knjigi Za krščanski socializem iz leta 1923 je med drugim zagovarjal pravico delavcev do soupravljanja v podjetjih, pa tudi njihovo pravico do dela dobička. Če bomo privolili v to, da so takšne ideje danes zlahka ožigosane za skrajno levičarske, potem se nam ni treba bati prihoda fašizma, kajti ta je že tu. Tako, kot je bil tudi leta 1923. x